

BIULETYN KOWIEŃSKI

W I L B I

WILEŃSKIE BIURO INFORMACYJNE (WILBI) ZAMKOWA 3-3

Wilno, dnia 13 listopada 1931 r.

554

Nr.

T r e ś ć n u m e r u :

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

Dział.Str.

1. Tekst opinii doradczej Trybunału Międzynarodowego w Hadze w sprawie trafiku między Litwą i Polską na odcinku kolejowym Landwarów-Koszedary.-

I. 1.

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ I ŻYCIE SPOŁECZNE.

2. "Lietuvos Žinios" o nowym surogacie Sejmu.-
3. "Lietuvos Aidai" o kryzysie ideologii młodzieży litewskiej.

III. 4.

K r o n i k a .

4. Sprawa b.premjera Petrulisa.-

" "

VIII. Z ŻYCIA LITWINÓW WILEŃSKICH.

5. "Lietuvos Studentas" o sytuacji studentów-Litwinów w Wilnie.-

VIII. 5.

K r o n i k a .

6. Ukazanie się "Kalendarza Wileńskiego".-
7. Dementi "Vilniaus Rytojus" w sprawie litewskiego hymnu narodowego.-

" "

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

T e k s t o p i n i j i d o r a d c z e j T r y b u n a ł u M i ę -
d z y n a r o d o w e g o w H a d z e w s p r a w i e t r a f i -
k u m i ę d z y L i t w ą i P o l s k ą n a o d c i n k u k o -
l e j o w y m L a n d w a r ó w - K o s z e d a r y .

Poniżej podajemy dosłowny tekst opinii doradczej Trybu-
nału Haskiego na podstawie specjalnego wydawnictwa p.t."Trafic ferro-
viaire entre la Lithuanie et la Pologne./Section de ligne Landwarów-
Kaisiadorys/ z 15.X.1931 r. Serja A/B - Fasc.N.42.

"Dnia 24 stycznia 1931 r. Rada L.N. przyjęła następującą
rezolucję:

"Rada L.N. prosi Nieustający Trybunał Sprawiedliwości Mię-
dzynarodowej o wydanie opinii doradczej, zgodnie z art.14-tym Pak-
tu w sprawie następującej:

"Czy mające moc prawną zobowiązania międzynarodowe zmu-
szają Litwę w okolicznościach bieżących, a jeżeli tak, to w jaki
sposób, do podjęcia środków, potrzebnych do otwarcia dla trafiku
lub pewnych kategorii trafiku odcinka kolei Landwarów-Koszedary?"

Sekretarz Generalny jest upoważniony do przedłożenia
tej prośby Trybunałowi do udzielenia wszelkiej potrzebnej pomocy
przy badaniu kwestji i do powzięcia, w razie potrzeby, dyspozycji
do zaprezentowania się przed Trybunałem.

Komisja Doradczo-Techniczna komunikacji tranzytu została
wezwana do udzielenia Trybunałowi wszelkiej pomocy, którejby Try-
bunał potrzebował dla zbadania przekazanej mu kwestji".

Zgodnie z tą rezolucją Sekretarz Generalny przesłał w dn.
28. stycznia 1931 r. Trybunałowi prośbę o opinię doradczą, sformuło-
waną w słowach następujących;

"Sekretarz Generalny Ligi Narodów,
w wykonaniu rezolucji Rady z 24 stycznia 1931 r. i na mocy
wydanego przez Radę upoważnienia

ma zaszczyt przedstawić Nieustającemu Trybunałowi Spra-
wiedliwości Międzynarodowej prośbę o wydanie przez Trybunał, zgodnie
z art.14-tym paktu, opinii doradczej Radzie w sprawie, która zosta-
ła przesłana Trybunałowi rezolucję z 24 stycznia 1931 r.

Sekretarz Generalny będzie do dyspozycji Trybunału w
celu udzielenia wszelkiej pomocy, potrzebnej przy zbadaniu sprawy
i powzięciu w razie potrzeby, niezbędne dyspozycje dla zaprezen-
towania się przed Trybunałem".

Do prośby były załączone: raport, w wyniku którego Rada
powzięła wyżej wzmiankowaną rezolucję, poprzedni raport do Rady
w tej sprawie oraz raport Komisji Doradczo-Technicznej do spraw
komunikacji i tranzytu, sporządzony na żądanie Rady. Protokoły
posiedzeń, które doprowadziły do przyjęcia wyżej wzmiankowanej
rezolucji Rady z 24 stycznia 1931 r. były następnie przesłane Trybu-
nałowi. Jednocześnie Sekretarz Generalny przesłał Trybunałowi
sprawdzony odpis konwencji i statutu w sprawie swobody tranzytu,
podpisanych w Barcelonie 20 kwietnia 1921 r., podobnie jak kon-
wencji i przejściowej dyspozycji wraz z aneksami, dotyczącymi
Kłajpedy, a podpisanymi w Paryżu 8 maja 1924 r.

Zgodnie z art.73 §1, wiersz 1 statutu Trybunału, prośba
została zakomunikowana członkom Ligi Narodów, jak również państwom,
upoważnionym do stawiania przed Trybunałem. Sekretarz /Greffier/
zakomunikował pozatem specjalną i bezpośrednią drogą rządowi li-
tewskiemu i polskiemu, uważanych przez Trybunał jako nadające się
do dostarczenia, zgodnie z art.73 §1 wiersz 2 statutu, informacji o
kwestji przekazanej Trybunałowi dla wydania opinii doradczej,
które to informacje Trybunał miał otrzymać z ich stron na piś-
mie, i jeżeliby państwa te zechciały wysłuchać ustnych exposé w cza-

sie publicznego posiedzenia, przeznaczonego na ten cel. Jednocześnie rządy zainteresowane proszone są o wskazanie terminów, w jakich były gotowe w razie potrzeby dostarczyć swych exposé na piśmie.

Po otrzymaniu tych informacji, przewodniczący Trybunału rozporządzeniem z 3 marca 1931 r. ustalił datę 1 czerwca 1931 r. jako datę, w której złożone być miały exposé na piśmie, zapowiedziane przez oba rządy oraz datę 15 lipca 1931 r. jako datę kiedy Trybunał byłby gotów przyjąć drugie exposé. W pierwszym terminie zostały złożone esposés w imieniu rządu litewskiego i polskiego, w drugim przedstawiona została w imieniu rządu litewskiego "odpowiedź"; rząd polski złożył w dn.20 lipca 1931 r. drugie exposé; na piśmie, które Trybunał zadecydował, zgodnie z art.33 statutu uważać za ważne, mimo, że złożone zostało po upływie wyznaczonego terminu.

Na mocy decyzji, powziętej przez Trybunał w dn.17 lipca 1931 r., Sekretarz /Greffier/ skierował do Komisji Doradczo-Technicznej do spraw komunikacji i tranzytu L.N. za pośrednictwem Sekretarza Generalnego komunikat przewidziany w art.73 §1 wiersz 2 statutu.

Wreszcie 27 lutego 1931 r. Sekretarz/Greffier/ skierował do wszystkich państw, które podpisały pakt L.N., konwencje barcelońskie i paryskie /wyżej wzmiankowane/ i traktat litewsko-niemiecki w sprawie handlu i żeglugi z 30 października 1928 r., komunikat, w którym zwracał uwagę tych państw na prawa, jakie im udzielał art.73 §1 wiersz 3 statutu Trybunału.

Trybunał wysłuchał w czasie posiedzeń publicznych, które się odbyły 16,17,18,19,21 i 22 września 1931 r. exposé przewodniczącego Komisji Doradczo-Technicznej do spraw komunikacji i tranzytu p.Silvain Dreyfus'a podobnie jak ustnych argumentów pp.Sidzi-kauskasa i Mandelstam'a ze strony rządu litewskiego oraz p.Mrozowskiego ze strony rządu polskiego.

Według Trybunału kwestja przedłożona mu dla wydania opinii doradczej odnosiła się do istniejącego między Litwą a Polską sporu w znaczeniu art.61 wiersz 2 statutu. Ponieważ jeden z tych krajów Polska posiadał zasiadającego w Trybunale sędziego swej narodowości, skierowano uwagę Litwy na prawo wyboru, zgodnie z art.31 statutu sędziego narodowego, któryby zasiadł w Trybunale w tej sprawie. Rząd litewski skorzystał z tego prawa.

W takich to okolicznościach Trybunał, uważając, że wszystko jest w porządku został dziś wezwany do wypowiedzenia się.

Kwestja przedłożona Trybunałowi jest w zasadzie następująca: "Czy będące w mocy zobowiązania międzynarodowe zmuszają w takich okolicznościach Litwę do otwarcia dla trafiku odcinka kolei Landwarów-Koszedary?"

Zgodnie z informacjami, dostarczonymi przez agentów rządu polskiego i litewskiego, odcinek kolei Landwarów-Koszedary stanowił część linii kolejowej, prowadzącej z Wilna ku Libawie. Odcinek ten został zniszczony podczas wojny 1914-1918 z w okresie kiedy ani państwo litewskie ani też polskie nie istniały. Ten stan rzeczy przedłużał się z różnemi zmianami, związanemi ze zmiennem przebiegiem operacji wojennych. Następnie powstały dwa państwa. Miało to miejsce w czasie kroków wojennych Rosji przeciwko Polsce. W tym okresie linja była w pewnych momentach czasowo naprawiana dla celów trafiku miejscowego; następnie naprawę tę przerwano po okupacji Wilna w dn.9 października 1920 r. przez gen. polskiego Żeligowskiego. Od tego czasu t.j. od 10-ciu przeszło lat sytuacja nie uległa zmianie.

Przed wojną, w czasie kiedy wszystkie te obszary stanowiły część imperjum rosyjskiego, kolej z Wilna do Lipawy łącznie z odcinkiem Landwarów-Koszedary miała wielkie znaczenie dla handlu z rosyjskim portem wojennym Lipawą, jak również dla handlu z rosyjskim portem handlowym Rygą i niemieckim portem handlowym Królewcem.

Po wojnie cała ta część Europy stała się widowiskiem zaburzeń na tle politycznem: zniknięcie Lipawy jako rosyjskiego portu wojennego i stanie się jej łotewskim portem handlowym; ustalenie granic między nowymi a dawnymi państwami Łotwą, Litwą, Polską i

Niemcami, gdzie dawniej stykały się terytoria niemieckie i rosyjskie; wypadki w Rosji z ich konsekwencjami polityczno-ekonomicznymi. W związku z tem wymiana handlowa uległa głębokim zmianom zarówno ze względu na jej doniosłość jak też ze względu na drogi, po których wymiana ta się kierowała.

Taka była sytuacja kiedy w dn.15 października 1927 r. Litwa zwróciła się na podstawie art.11 paktu do Rady L.N., która już niejednokrotnie zajmowała się sprawą stosunków między Litwą a Polską z nowym zatargiem między dwoma rządami z powodu wypadków, jakie miały miejsce na terytorjum wileńskim. Rezultatem tego była rezolucja Rady z 10 grudnia 1927 r., przyjęta za zgodą obu stron zainteresowanych.

W wyniku tej rezolucji odbyły się na wiosnę i jesienią 1928 r. rokowania między dwoma rządami w Królewcu. Dotyczyły one m.in. kwestji komunikacji kolejowej. Jednakże pod tym właśnie względem rokowania były bezowocne. Rada, poinformowana o wyniku rokowań powzięła w dn.14 grudnia 1928 r. rezolucję, ustalającą, że dwa państwa doszły do podpisania prowizorycznej ugody w celu ułatwienia trafiku miejscowego i że miały zgodne poglądy na potrzebę kontynuowania rokowań jednego rządu z drugim w celu zawarcia ugody, regulującej wymianę krajową między dwoma krajami, a z drugiej strony nakładającej na Sekretarza Generalnego L.N. obowiązek zwrócenia się do Komisji Doradczo-Technicznej do spraw komunikacji i tranzytu w sprawie przeszkód, piętrzących się na drodze swobody komunikacji i tranzytu, a wspomnianych w dokumentach przedłożonych Radzie.

W rezultacie Komisja przedłożyła dn.4 września 1930 r. Radzie raport, zalecający m.in. podjęcie środków w celu wznowienia na linii kolejowej, łączącej Wilno i Kowno, a przechodzącej przez Landwarów-Koszedary stałego ruchu, zadowalniającego potrzeby tranzytu międzynarodowego.

W raporcie swym Komisja wyraziła zdanie, że wznowienie trafiku międzynarodowego na tej linii pozwoliłoby portom lipawskiemu, królewieckiemu i kłajpedzkiemu odzyskać część dawnego ich ruchu.

Z różnych motywów raport nie był przejęty przez oba zainteresowane rządy, o czym Rada była poinformowana na posiedzeniu z 23 stycznia 1931 r. Następnego dnia Rada postanowiła zwrócić się z zapytaniem do Trybunału.

Przedstawiciele rządu litewskiego oświadczyli przed Trybunałem, że Litwa wobec dzisiejszego stanu jej stosunków z Polską nie zamierza oddać do użytku na swem terytorjum odcinka kolejowego Landwarów-Koszedary. Litwa zajmuje to stanowisko jako formę pokojowych represyj i uważa, że ma prawo trwać przy niem "tak długo dopóki kwestja przynależności Wilna i okolicznego terytorjum nie będzie przesądzona drogą arbitrażu lub decyzją, której domagać się będą od Trybunału oba zainteresowane rządy". Należy jednak zauważyć, że kwestja czy Litwa ma prawo stosowania represyj i to w postaci utrzymywania w stanie nieużywalnym odcinka kolejowego Landwarów-Koszedary, nasuwa się dopiero wtedy gdy się wykaże, że będące w mocy zobowiązania międzynarodowe, zmuszają Litwę do otwarcia wspomnianego odcinka na potrzeby trafiku. Jeżeli Trybunał dojdzie do wniosku, że tego rodzaju zobowiązania międzynarodowe nie istnieją dla Litwy, argument odnoszący się do prawa stosowania przez ten kraj represyj pokojowych odpada.

W warunkach, wyłożonych powyżej, wypadło Trybunałowi orzec, czy istnieją zobowiązania międzynarodowe, któreby mogły nałożyć na Litwę obowiązek "podjęcia środków, potrzebnych dla otwarcia ~~tra~~ dla trafiku odcinka kolejowego Landwarów-Koszedary".

Kwestja, przedłożona Trybunałowi nie odnosi się do żadnego w szczególności zobowiązania międzynarodowego; przewiduje ona nie zastosowanie prawideł, mogących wpływać ze wspólnego prawa międzynarodowego, lecz wszelkie zobowiązania umówione, mające moc i mogące nakładać na Litwę obowiązki, o które chodzi.

Według Komisji Doradczo-Technicznej zobowiązanie to wypływałoby z art.23 E paktu L.N. i konwencji paryskiej z 8 maja 1924 r. ośnośnie Kłajpedy.

Do aktów tych rząd polski dodał rezolucję Rady L.N. z 10 grudnia 1927 r.

Trybunał rozpatrzy w pierwszym rzędzie wzmiankowaną rezolucję, aby się zająć następnie art.23 E paktu i konwencji odnoszącej się do Kłajpedy w porządku następującym. /c.d.n./.

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ
I ŻYCIE SPOŁECZNE.

"Lietuvos Žinios" o nowym surogacie
Sejmu.

"Lietuvos Žinios" Nr.252 z dn.5.XI.1931 r. art.p.t."Nowy
organ doradczy". Streszczenie:

Wobec braku sejmu, któryby normował i kontrolował życie państwa, rząd począł się posługiwać surogatami.

Litwa posiada już jeden taki surogat w postaci Rady Stanu. Obecnie w związku z ukończoną lit.konferencją ekonomiczną, Litwa jest na drodze do utworzenia nowego surogatu organu doradczego, tam razem w postaci Rady Ekonomicznej.

Mian. w celu realizacji uchwał konferencji ekonomicznej wyłoniono specjalny "Komitet Ekonomiczny", w skład którego weszło 17 osób.

Prezydium komitetu ma obradować 1 raz w tygodniu, zaś plenum komitetu - 1 raz w miesiącu.

Należy przypuszczać, iż komitet ten rozpocznie wydawanie różnych memorjałów, niedających żadnych gwarancyj.

To też kończą "L.Ž." jest to wyraźny surogat, w którym zasiadają nie znawcy i przedstawiciele życia ekonomicznego, lecz ludzie dobrani przypadkowo.

"Lietuvos Aidas" o kryzysie ideologii
młodzieży litewskiej.

"Liet.Aid." Nr.255 z dn.9.XI.1931 r. art.p.t."Kryzys
ideologii". Streszczenie:

W czasie zjazdu delegatów Związku Młodzieży Litewskiej /lud p.Railys oświadczył, iż ostatnimi czasy młodzież litewska poczęła się odznaczać pijaństwem, burdami i t.d.

Można się zgodzić ze zdaniem p.Railysa, jednak z pewnem zastrzeżeniem, mian.że stosuje się to nie do całej młodzieży.

Pozatem powiedzenie "ostatnimi czasy" jest nieścisłe, gdyż przeglądając prasę z przed 5,6-ciu lat znajdziemy skargi, że młodzież, nie będąc w stanie pracować na gruncie organizacji, trwoni swe siły na hulanki.

To też twierdzenie, jakoby stosowano "ostatnimi czasy" represje, uniemożliwiały młodzieży pracę jest bezpodstawne.

Pomimo zlikwidowania szkolnych organizacji o charakterze politycznym, młodzież ma możność pracy ideowej i kulturalnej.

Natomiast przyczyną kryzysu ideologii lit.młodzieży demokratycznej jest kryzys ideologii tych partyj politycznych, które usiłowały wykorzystać młodzież dla swych celów.

Zaznaczające się oddalenie się młodzieży od ideologii narodowej jest poważnem niebezpieczeństwem, zagrażającym rozkładem i roztrwonieniem młodych sił.

K r o n i k a .

S p r a w a b . p r e m j e r a P e t r u l i s a . Jak podaje "Echo" /Nr.303/, sprawa b.premjera Petrulisa przedstawia się jak następuje: w 1924 r.prokurator kowieńskiego Sądu Okręgowego otrzymać zaczął cały szereg listów anonimowych, które twierdziły, że min.Finansów Petrulis udzielał bezprawnie za opłatą licencji na import towarów. Licencje te wymagały specjalnego zezwolenia sejmu. Pozatem Petrulis zamieszany był w aferę spirytusową i otrzymał za to 50 tys.lt., jak głoszą świadkowie.Wreszcie Petrulis miał zdeponować w bankach kowieńskich i kłajpedzkich znaczne sumy rządowe na własne imię i pobierać od nich procenty 2 i 3 razy większe od przewidzianych w ustawach.Sprawa Petrulisa ma wkrótce wypłynąć na wokedę sądową.-

VIII. Z ŻYCIA LITWINÓW WILEŃSKICH.

"Lietuvos Studentas" o sytuacji studentów-Litwinów w Wilnie.

Organ przedstawicielstwa studentów Uniwersytetu kowieńskiego "Lietuvos Studentas" Nr.13/20/ zamieszcza list wileńskiego studenta-Litwina, który podajemy w streszczeniu:

W r.1925-tym wileńskie gimnazjum litewskie uzyskało prawa uczelni rządowej, dzięki czemu absolwenci-Litwini mogli rozpocząć studia na U.S.B.

W tymże roku 9-ciu studentów-Litwinów utworzyło istniejące do dziś dnia "Związek Wileńskich Studentów-Litwinów" /Vilniaus Lietuvių Studentų Sąjunga/.

Stopniowo liczba członków związku poczęła wzrastać i w r. ub. dosięgła 75-ciu.

W r.b. prawdopodobnie liczba członków wzrośnie do 100 osób.

Do Związku należą wyłącznie Litwini-studenci U.S.B.

Działalność związku nie jest jeszcze dostatecznie rozwinięta, co jest bezpośrednim wynikiem trudnych warunków, w jakich znajdują się wileńscy akademicy-Litwini.

Przedewszystkiem studenci-Litwini, rekrutujący się przeważnie ze sfery drobnych gospodarzy, nie posiadają dostatecznych środków materialnych.

Praca w urzędach państwowych jest dla studentów-Litwinów niedostępna i dotąd żaden student-Litwin pracy takiej nie uzyskał.

Może by się i znalazło kilka posad w instytucjach litewskich, lecz starsza generacja litewska jest w Wilnie tak "pracowita", że sama wykonuje całą pracę, by tylko studenci mogli spokojnie się uczyć.../idealne współżycie./

W zakresie działalności związku również odczuwają się dotkliwie nienormalne stosunki, jakie się wtworzyły w konie wileńskiego społeczeństwa litewskiego.

Jedna część społeczeństwa jest uprzywilejowana, zaś druga pokrzywdzona.

Nierówność ta odbija się również i na terenie związku.

Tocząca się obecnie walka pomiędzy studentami a uprzywilejowaną częścią starszego społeczeństwa jest walką o samodzielność i wyzwolenie się z pod "kurateli".

Wewnętrzna działalność związku ograniczała się do zebrań, w czasie których wygłaszane były różne referaty.

W związku jednak ze zwiększeniem się ilości członków, referaty zostaną przeniesione na grunt odnośnych sekcji.

W związku z tą reorganizacją zamierzane jest wprowadzenie pewnej dyscypliny oraz skierowanie działalności "Związku Studentów Litwinów Wileńskich" na prowincję.

Jednocześnie specjalna komisja obraduje nad statutem nowej korporacji.

Najbardziej - kończy autor listu - daje się związkowi we znaki brak odpowiedniego lokalu, gdyż uniemożliwia to regularne zbieranie się oraz założenie czytelni, stołówki i zorganizowanie innych pomocy.

K r o n i k a .

U k a z a n i e s i ę "K a l e n d a r z a W i l e ń s k i e g o". Jak podaje "Vilniaus Rytojus" /Nr.89/, ukazał się już w Wilnie "Vilniaus Kalendorius" /Kalendarz Wileński/.

D e m e n t i "V i l n i a u s R y t o j u s" w s p r a w i e l i t e w s k i e g o h y m n u n a r o d o w e g o . W odpowiedzi na zarzut "Dzien.Wil.", jakoby Litwini w pierwszych latach niepodległości Litwy przerobili pieśń Moniuszki "Witaj Panno" na swój hymn narodowy, pisze "Vil.Ryt." /Nr.89/, że nie odpowiada to prawdzie, gdyż hymn litewski został napisany i skomponowany doń melodyjnie w końcu XIX wieku.

B7